

แนวทางอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อของชาติพันธุ์เมี่ยน
ในประเทศไทย : การวิเคราะห์สวอต
Guidelines preserve beliefs and rituals of Mien ethnic in
Thailand: SWOT Analysis

เอกชัย ทวีปวรชัย¹

Ekachai Taweepworachai

วันที่ส่งบทความ: 13 กรกฎาคม 2564, วันที่แก้ไขบทความ: 25 ธันวาคม 2564,

วันที่ตอบรับบทความ: 28 ธันวาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อของชาติพันธุ์เมี่ยนในประเทศไทย เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิเคราะห์สวอต โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยชาติพันธุ์เมี่ยนทั้งในประเทศและต่างประเทศ การสังเกตกิจกรรมทางวัฒนธรรม ผู้จัดคือหน่วยงานอิวเมี่ยนในประเทศไทย และชาวเมี่ยน ผลการศึกษาพบว่า จุดแข็ง(S)คือชาติพันธุ์เมี่ยนในประเทศไทยให้ความสำคัญกับพิธีกรรมทางความเชื่อของตน มีหน่วยงานอนุรักษ์วัฒนธรรมอิวเมี่ยน จุดอ่อน(W)คือขาดระบบการสืบทอด การอ่านตำราประกอบพิธีกรรมไม่ได้ รวมทั้งชาวเมี่ยนรุ่นหลังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีกรรม ส่วนโอกาส (O) คือชาวเมี่ยนในต่างประเทศมีการประกอบพิธีกรรมที่คล้ายกัน ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในยุคปัจจุบันซึ่งจะช่วยให้ชาวเมี่ยนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้อย่างสะดวกรวดเร็วขึ้น ในด้านอุปสรรค (T) คือการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน และปัจจัยทางเศรษฐกิจ อันจะเป็นข้อจำกัดต่อการอนุรักษ์พิธีกรรม ซึ่งแนวทางอนุรักษ์จากผลการศึกษาครั้งนี้ เชิงรุกคือ สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอิวเมี่ยนในต่างประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และร่วมกันสืบสานอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีชาติพันธุ์เมี่ยน เชิงแก้ไขคือ ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านความเชื่อและพิธีกรรมผ่านระบบออนไลน์ เชิงรับคือ ศูนย์อนุรักษ์และพัฒนาภาษาเมี่ยนควรตั้งกลุ่มฝึกอบรมด้านความเชื่อพิธีกรรมและเชิงป้องกันคือ ผลิตสื่อความรู้ด้านความเชื่อและพิธีกรรม

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์เมี่ยน พิธีกรรม แนวทางการอนุรักษ์ สวอต

¹ อาจารย์สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง อีเมล: ekachai.taw@mfu.ac.th

School of Sinology, Mae Fah Luang University E mail : ekachai.taw@mfu.ac.th

Abstract

This research article aims to study guidelines preserve beliefs and rituals of Mien ethnic in Thailand. It was studied qualitatively, analyzed using SWOT manner. Studied data from documentary research domestically and internationally. The cultural activity observation, organizers are lu mien agencies in Thailand and Mien people. The findings indicated that a strength (S) is Mien ethnic in Thailand to focus on them beliefs and rituals and there is agencies of preserving lu mien culture. A weakness (W) in the lack of an inheritance system and can't read a ritual's treatise, including the next generation youth's lack of knowledge and understanding of beliefs and rituals. Opportunities (O), Mien in domestically and internationally both had the same religious rituals, include with the technology advancement at the present help Mien ethnic get information easily. Threats (T) social changing and economic factors at present were a limit of preserving rituals. The guidelines preserving from studied. Aggressive growth strategy, created cooperation together with lu Mien agencies internationally to exchange knowledge and jointly carries on preserving Mien traditions. Reversal strategy, encouraged learning about beliefs and rituals online. Diversification strategy, conservation center, and Mien language development have to establish a training group about beliefs and rituals and defensive strategy, make media production about beliefs and rituals.

Keyword: Yao Ethnic/Rituals/Guidelines Preservation/Swot

บทนำ

มนุษย์ต้องอาศัยปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขทางกายก็จะต้องมีอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่พักอาศัย และยารักษาโรค ทางด้านจิตใจนั้น มนุษย์ยังมีความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ยศ สันตสมบัติ (2544) ได้กล่าวถึงความเชื่อทางศาสนามีอิทธิพลแทรกซึมเข้าสู่ทุกปริมณฑลของสังคมวัฒนธรรม และประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์

วิถีชีวิตของคนในประเทศอาเซียนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แม้มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม แต่ก็มีในส่วนที่มีความคล้ายคลึงกัน ดังเช่น ญัฐพร ไทยจงรักษ์, จุฬารัตน์ ขอบใจกลาง, อภิมุข สดมพฤกษ์, ณิชพล รักษาธรรม (2559) ได้กล่าวถึง 10 ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บางประเทศเช่น ไทย-ลาว ลาว-เวียดนาม เป็นต้น มีความคล้ายคลึงกันในหลายมิติ เช่น ชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม หรือวัชรารัตน์ จันทนกุล (2561)

ได้วิเคราะห์อัตลักษณ์ร่วมทางสังคมวัฒนธรรมของอาเซียนระหว่าง ไทย ลาว และกัมพูชาว่ามีอัตลักษณ์ร่วมกัน 27 อัตลักษณ์ เช่น ประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรม และศาสนาความเชื่อ เป็นต้น

ภายใต้บริบทสังคมวัฒนธรรมอันหลากหลายในภูมิภาค ทำให้ชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ ต้องมีการปรับตัวทางวัฒนธรรมของตนให้เข้ากับสภาพสังคมนั้น ๆ อมรา พงศาพิชญ์ (2541) กล่าวถึงเอกลักษณ์ของเอเชียอาคเนย์ คือ การที่กลุ่มชาติพันธุ์เดิมสามารถรับวัฒนธรรมกระแสใหม่ และผนวกกันเข้าได้อย่างไม่ขัดแย้งเท่าใดนัก เช่นการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์เมียน Yu (1993) ได้กล่าวถึงถิ่นฐานเดิมของชาติพันธุ์เมียนในประเทศไทยมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยอพยพเข้ามาอาศัยในประเทศไทยเป็นเวลานานับ 150 ปีแล้ว และได้มีการเรียนรู้ สืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีของตน ภายใต้บริบทสังคมใหม่ ซึ่งจากเดิมที่นับถือบรรพบุรุษ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อดั้งเดิม เปลี่ยนเป็นการรับเอาวัฒนธรรมในพื้นที่เข้ามาผสมผสานกลมกลืนกับวัฒนธรรมความเชื่อเดิมมากขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงไปนับถือศาสนาอื่นเช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ เป็นต้น

ชาติพันธุ์เมียนกับความเชื่อทางพิธีกรรมมีความสัมพันธ์กัน ชาวเมียนคนหนึ่งจะเริ่มประกอบพิธีกรรมตั้งแต่แรกเกิดไปจนถึงวันตาย ซึ่งสอดคล้องกับ รัฐสร ศรีสมบัติ (2561) ที่ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตของชาวเมียนในรอบปีจะผูกติดกับประเพณีพิธีกรรมอย่างแนบแน่น ตั้งแต่พิธีระดับบุคคลไปจนถึงพิธีระดับชุมชน การประกอบพิธีกรรมของชาติพันธุ์เมียนในกลุ่มที่นับถือบรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงมีจำนวนมาก Zhang et al (2015) ได้กล่าวถึง พิธีสู่ขวัญ พิธีแก้บน พิธีบวง คือ พิธีกรรมหลักของชาวเมียนในประเทศไทยที่นับถือบรรพบุรุษ ดังนั้น ผู้ประกอบพิธีกรรมหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการประกอบพิธีกรรมจะได้รับการยอมรับและความเคารพนับถือจากชุมชนชาวเมียน สอดคล้องกับ งามอาจ อินทนิเวศ (2562) ที่ได้กล่าวถึงนักดนตรีประเพณีนั้นได้รับการเคารพนับถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอิวเมียน

อย่างไรก็ตาม จะพบว่าชาติพันธุ์เมียนในประเทศไทยเริ่มประสบปัญหาในด้านการประกอบพิธีกรรม คือ ผู้ที่สามารถประกอบพิธีกรรมได้มีจำนวนลดน้อยลง การประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้งหาผู้ประกอบพิธีได้ค่อนข้างยาก ส่งผลให้การประกอบพิธีกรรมมีอุปสรรคมากยิ่งขึ้น ในอีกด้านหนึ่งไม่ว่าจะเป็นข้อจำกัดที่เกิดจากตัวบุคคล สังคม เศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวย ส่งผลให้ขาดบุคคลรุ่นหลังที่จะเข้ามาสืบทอด ซึ่งถือเป็นปัญหาใหญ่ข้อหนึ่งที่ชาติพันธุ์เมียน กลุ่มที่นับถือบรรพบุรุษกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน ดังที่ จันทรา แซ่ลิ้ว (2561) ได้กล่าวในข้อเสนอแนะงานวิจัยว่าคนรุ่นหลังควรที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับพิธีกรรม ความเชื่อของตนเองอย่างจริงจัง มิเช่นนั้นหากหมดรุ่นผู้เชี่ยวชาญหรือรุ่นผู้เฒ่าผู้แก่ไปแล้ว ก็ยากที่จะเรียนรู้ได้ ดังนั้น การอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อจึงเป็นประเด็นที่ชุมชน หน่วยงานของชาติพันธุ์เมียนในประเทศไทยต้องเร่งศึกษาสภาพแวดล้อมจากปัจจัยภายในและภายนอกเพื่อวางกลยุทธ์อย่างรอบด้านทั้งในเชิงรับและเชิงรุก

การวิเคราะห์สวอต (SWOT Analysis) เป็นเครื่องมือที่นำมาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนจากปัจจัยภายใน วิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคจากปัจจัยภายนอก ซึ่งมักจะใช้ร่วมกับการวิเคราะห์ทาวซ์ (TOWS Matrix) เพื่อสร้างแนวทางหรือกลยุทธ์ในการยกระดับศักยภาพพัฒนาหน่วยงานองค์กร ตามที่ลิติตรา

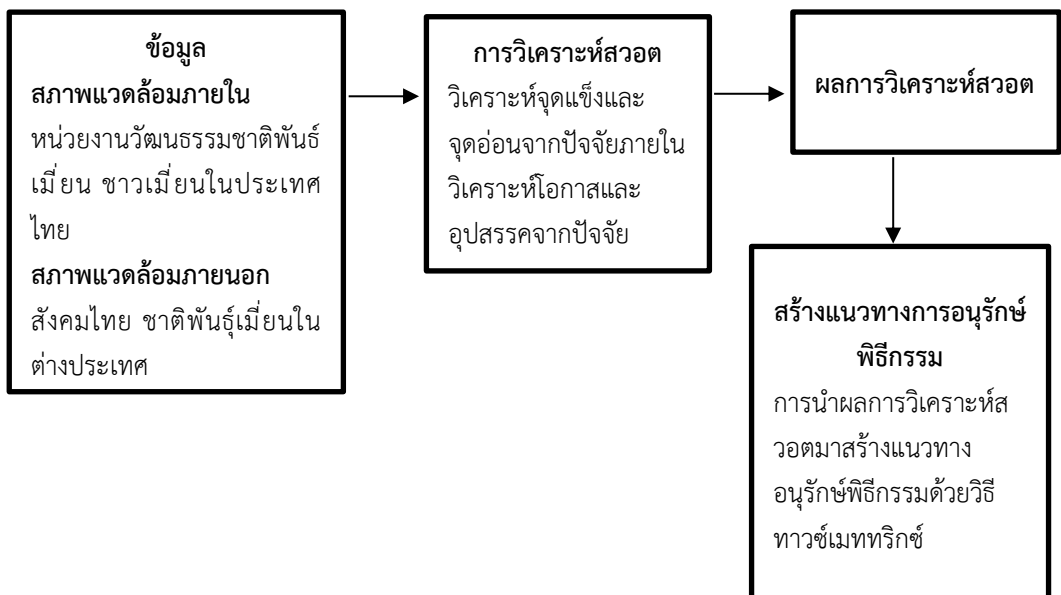
เปรมปรี (2563) ได้ใช้หลักวิเคราะห์สวอตในการหาแนวทางอนุรักษ์พื้นที่พุ่มไม้ป่าทึบหรือ
 สุขแก้ว คำสอนและสวนีย์ เสริมสุข ที่ใช้การวิเคราะห์สวอตเพื่อสร้างกลยุทธ์การพัฒนาภูมิปัญญา
 ท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งวิถีชีวิต หล่อจีระชุนท์กุล วลัยลักษณ์ อัครธีรวงศ์ และกนกภรณ์
 ลีโรจนประภา (2561) ใช้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและเมทริกซ์ทาวซ์เพื่อพัฒนายุทธวิธีการ
 เพิ่มศักยภาพโซ่อุปทานผ้าไหมไทย-ลาวเป็นต้น โดยผลจากการศึกษาคือ สามารถได้แนวทางหรือกล
 ยุทธ์ที่เชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อม การวิเคราะห์สวอต จึงเป็นกระบวนการวิจัยที่สามารถวิเคราะห์
 สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกเพื่อการสร้างแนวทางอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อของชาติพันธุ์
 เมี่ยนในประเทศไทยได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อของชาติพันธุ์เมี่ยนในประเทศไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก
 ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พิธีกรรมของชาติพันธุ์เมี่ยนในประเทศไทย เพื่อนำผลการวิเคราะห์สวอต
 ไปสร้างแนวทางอนุรักษ์พิธีกรรมความเชื่อของชาติพันธุ์เมี่ยนในประเทศไทยด้วยวิธีทาวซ์เมทริกซ์
 ตามขั้นตอนต่อไปนี้



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องแนวทางอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อของชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทย: การวิเคราะห์สวอตเป็นรูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีระเบียบวิธีวิจัยและวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อของชาติพันธุ์เขมร ซึ่งจะศึกษาข้อมูลผ่านเอกสาร งานวิจัย บทความวิชาการ ข่าว และศึกษาจากการสังเกตกิจกรรมทางวัฒนธรรมระดับชาติและนานาชาติ ที่จัดขึ้นโดยมูลนิธิอิวเมียนไทย ได้แก่ งานมหรรรวมวัฒนธรรมและประชุมอิวเมียนโลก (8-9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563) กิจกรรมพิธีสู่ขวัญของชาวเขมรบ้านห้วยแม่เหลี่ยม ในจังหวัดเชียงราย (ตุลาคม 63) ระยะเวลาในการทำวิจัย 1 ปี

เครื่องมือวิจัย

การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ศึกษางานวิจัย บทความวิชาการ ข่าวที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์เขมรทั้งในและต่างประเทศ ด้านพิธีกรรม ด้านกิจกรรมทางวัฒนธรรม

การสังเกต (Observation) สังเกตกิจกรรมทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์เขมรที่จัดขึ้นโดยมูลนิธิอิวเมียนไทย และการสังเกตการประกอบพิธีกรรมของชาวเขมรบ้านห้วยแม่เหลี่ยม จังหวัดเชียงราย

วิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทยและต่างประเทศ จากเอกสารงานวิจัย บทความวิชาการ ข่าวทั้งภาษาไทย และภาษาจีน
2. การสังเกตกิจกรรมทางวัฒนธรรม งานมหรรรวมวัฒนธรรมและประชุมอิวเมียนโลก ที่จัดขึ้นโดยมูลนิธิ อิวเมียนไทย กิจกรรมสู่ขวัญของชาวเขมรบ้านห้วยแม่เหลี่ยม ในจังหวัดเชียงราย
3. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิและข้อมูลจากการสังเกตจำแนกเข้าด้วยกัน อย่างเป็นระบบเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์และสรุปผล

การวิเคราะห์และสรุปข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ SWOT Analysis

การวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) จากปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องต่อการอนุรักษ์พิธีกรรมชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทย

การวิเคราะห์จุดอ่อน (Weaknesses) จากปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องต่อการอนุรักษ์พิธีกรรมชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทย

การวิเคราะห์โอกาส (Opportunities) วิเคราะห์โอกาสจากปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องต่อการอนุรักษ์พิธีกรรมชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทย

การวิเคราะห์อุปสรรค (Threats) จากปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พิธีกรรมชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทย

การวิเคราะห์ทาวซ์เมทริกซ์ (TOWS Matrix) โดยนำ จุดแข็ง จุดอ่อน มาจับคู่กับ โอกาส และอุปสรรค เพื่อวิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์พิธีกรรมชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทย

การอภิปรายสรุปข้อมูลโดยนำผลการวิเคราะห์ทาวซ์เมทริกซ์ มาอภิปราย พรรณนาให้เกิดความเชื่อมโยงกันในเนื้อหาแต่ละส่วน

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อของชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทย เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิเคราะห์สอวด โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสังเกตกิจกรรมทางวัฒนธรรม ผู้จัดคือหน่วยงานอ่วมเขมรในประเทศไทย และชาวเขมรซึ่งแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พิธีกรรมของชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

จุดแข็ง	โอกาส
1. ชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทยให้ความสำคัญต่อพิธีกรรมทางความเชื่อ 2. ชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทยมีหน่วยงานอนุรักษ์ภาษาวัฒนธรรมเขมร	1. ชาติพันธุ์เขมรในต่างประเทศมีการประกอบพิธีกรรมคล้ายกัน 2. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีข้อมูลสารสนเทศ
จุดอ่อน	อุปสรรค
1. ขาดระบบการสืบทอดทางพิธีกรรม 2. ชาวเขมรส่วนใหญ่อ่านตำราการประกอบพิธีกรรมไม่ได้ 3. ชาวเขมรรุ่นหลังขาดองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรม	1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม 2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์ SWOT ต่อการอนุรักษ์พิธีกรรมชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทย

1. จุดแข็ง (Strengths)

1.1 ชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทยให้ความสำคัญต่อพิธีกรรมทางความเชื่อ

ชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทยในกลุ่มที่นับถือบรรพบุรุษ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น ไม่ว่าจะอาศัยอยู่จังหวัดใด ล้วนแต่ให้ความสำคัญต่อความเชื่อดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ มีการสั่นไหวบรรพบุรุษ และมีการประกอบพิธีกรรมอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่ละเว้นหรือเพิกเฉยแต่อย่างใด ประทีป นกปี (2562) ดึงเห็นได้จากช่วงเทศกาลตรุษจีน เช็งเม้ง เป็นต้น ลูกหลานก็จะกลับมาบ้านเกิด สมาชิกบุคคลในครอบครัวต่างก็มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการประกอบพิธีกรรม หรือจะเป็นพิธีกรรมทั่วไปที่ทราบจากผลจากการทำนายว่า ต้องประกอบพิธีกรรมไม่ว่าจะเป็นรายบุคคล เช่น พิธีสู่ขวัญ หรือลักษณะครอบครัว เช่น พิธีแก้บน ซึ่งปกติแล้วพวกเขาจะดำเนินการเชิญผู้เชี่ยวชาญในการประกอบพิธีกรรมมาช่วยประกอบพิธี โดยไม่ได้เพิกเฉยหรือปล่อยปะละเลย

และในการประกอบพิธีแต่ละครั้ง หากเป็นพิธีกรรมใหญ่ก็จะใช้สัตว์ขนาดใหญ่มาประกอบพิธีกรรม ดังนั้นทางผู้จัดก็จะขออนุญาติพี่น้องมาช่วยกันตระเตรียม ขนเพื่อนบ้านมาร่วมสังสรรค์ด้วย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วทั้งญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้านในหมู่บ้านต่างก็ให้การช่วยเหลือสนับสนุนในแต่ละครั้ง สังคมเมียนจึงเป็น “สังคมแห่งพิธีกรรม” (รัฐธร ศรีสมบัติ, 2561) และชาวเมียนก็ให้ความสำคัญและตระหนักในคุณค่าทางพิธีกรรมของตน จะเห็นถึงกิจกรรมทางพิธีกรรมมีความเชื่อมโยงการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้านที่มีความเชื่อเหมือนกันอย่างแน่นแฟ้น และได้สะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับพิธีกรรมของชาติพันธุ์เมียน ซึ่งถือเป็นจุดแข็งต่อการสืบสานและสืบทอดการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ

1.2 มีหน่วยงานอนุรักษ์ภาษาวัฒนธรรมเมียน

หากมองจากข้อมูลภายในจะทราบว่าชาติพันธุ์เมียนในประเทศไทยมีหน่วยงานต่าง ๆ ที่พี่น้องเมียนจัดตั้งขึ้นมาอย่างถูกต้องตามระเบียบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มูลนิธิอิวเมียนไทย (Thai lu-Mien Foundation) ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทกับชาติพันธุ์เมียนกว้างขวางที่สุด ถัดจากนั้นก็จะมีเครือข่ายอิวเมียนแห่งประเทศไทย ศูนย์อนุรักษ์และพัฒนาภาษาอิวเมียนแห่งประเทศไทย (Thai lu-Mien Language Preservation and Development Center) เป็นต้น ก็ถือเป็นหน่วยงานอีกกลุ่มที่มีความสามารถในการผลักดันส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ของชาติพันธุ์เมียนโดยตรง ดังจะเห็นได้จากกิจกรรมใหญ่ ๆ ที่หน่วยงานอิวเมียนมีการดำเนินการจัดมาแล้ว อาทิเช่น “มหกรรมคอนเสิร์ตอิวเมียนสัมพันธ์” (สราวุธ คำฟูบุตร, 2562) และ “มหกรรมวัฒนธรรมและประชุมอิวเมียนโลก” (กนกพร ประสงค์, 2563) ซึ่งกิจกรรมทั้งสองที่ได้กล่าวมาจะจัดขึ้นทุกปี แต่สำหรับในปี 2020 และ 2021 นั้นได้ยกเลิกการจัดไปเนื่องจากสถานการณ์โรคระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ซึ่งงานมหกรรมวัฒนธรรมและประชุมอิวเมียนโลกมีวัตถุประสงค์หลักคือเพื่อเปิดโอกาสให้พี่น้องเมียนทั่วโลกได้เชื่อมสัมพันธ์กัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน รวมทั้งการสร้างโอกาสทางธุรกิจให้กับพี่น้องเมียนด้วย ซึ่งถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งและพึ่งพาอาศัยตัวเอง ภายใต้การสนับสนุนของรัฐในอีกทางหนึ่ง ดังนั้นหน่วยงานเหล่านี้สามารถสร้างเวทีระดับนานาชาติในการแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมโดยตรงได้ และผู้เขียนมองว่าหน่วยงานเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนความร่วมมือในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชาติพันธุ์ข้ามพรมแดนร่วมกัน

2. จุดอ่อน

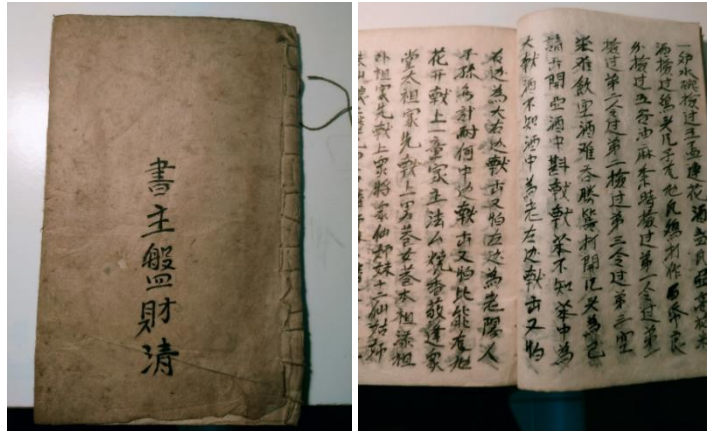
2.1 ขาดระบบการสืบทอดทางพิธีกรรม

การสืบทอดการประกอบพิธีกรรมของชาติพันธุ์เมียนในอดีตนั้น ผู้สืบทอดหรือผู้ที่ต้องการเล่าเรียนอาจเป็นลูกชายผู้ประกอบพิธีกรรม หรือลูกหลานเครือญาติที่สนใจมาไหว้ครูขอฝากตัวเป็นศิษย์ (ไซกอ่ 师哥) และเรียนรู้วิชาความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมผ่านการสังเกต จดจำ ฝึกฝนตามงานพิธีกรรมใหญ่ ๆ ที่อาจารย์ (ไซเตี้ย 师父) พาไปร่วมพิธีด้วย ซึ่งความรู้ที่ได้ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล บางคนก็จำได้มากและได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติมากจนสามารถประกอบพิธีกรรมน้อยใหญ่ได้ บางคนก็จำได้น้อยจนไม่สามารถประกอบพิธีกรรมได้ก็มี ในเชิงปริมาณผู้ที่สามารถประกอบพิธีกรรมได้จึงนับว่าไม่มาก เมื่อสิ้นรุ่นอาจารย์ (70ปีขึ้นไป) รุ่นศิษย์(อายุประมาณ 50 ขึ้นไป) ยังคงสามารถประกอบพิธีกรรมหลาย ๆ

อย่างได้ แต่สิ่งที่ค่อย ๆ หายไปหรือไม่ค่อยได้ปฏิบัติต่อกันมากคือ กระบวนการไหว้ครู และกระบวนการฝึกฝนเรียนรู้กับอาจารย์ ในปัจจุบันตามพิธีกรรมใหญ่ ๆ แทบจะไม่เห็นรุ่นอายุ 30-40 ปี ไปฝึกฝนหรือเรียนรู้เลย การประกอบพิธีกรรมในแต่ละครั้งก็จะมีแต่คนหน้าเดิม การสืบทอดในลักษณะดังที่กล่าวมาเป็นรูปแบบที่ขึ้นกับความสนใจและพรสวรรค์ของบุคคล ถ้าลูกหลานผู้ประกอบพิธีไม่มีความสนใจหรือไม่มีความสามารถในการสืบทอด แนวโน้มที่องค์ความรู้ต่าง ๆ จะหายไปกับผู้รู้โดยที่ไม่ได้ถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่นมีค่อนข้างสูง เพราะในหมู่บ้านหรือตำบลไม่มีระบบการฝึกอบรมหรือส่งเสริมการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม จึงเป็นจุดอ่อนที่จะส่งผลให้องค์ความรู้ไม่สามารถกระจายหรือถูกถ่ายทอดออกไปจากรุ่นสู่รุ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ความรู้ความเข้าใจในด้านพิธีกรรมลดลงไปตามรุ่น ลักษณะดังกล่าวนี้หากไม่ได้รับการให้ความสำคัญ และดำเนินการใด ๆ จากหน่วยงานชาติพันธุ์เขียนในประเทศไทย คาดว่าจะอนุรักษ์พิธีกรรมให้คงอยู่ต่อไปได้ยาก

2.2 อ่านตำราการประกอบพิธีกรรมไม่ได้

เอกสารตำราการประกอบพิธีกรรมของชาวเมี่ยนนั้นใช้ตัวอักษรจีนในการบันทึกทั้งหมด ตามงานวิจัยของ Song (1991) ได้กล่าวถึงตัวอักษรจีนได้ถูกเผยแพร่เข้าไปในสังคมชนชาติเย้าจากการเผยแพร่ของลัทธิเต๋า คัมภีร์เต๋าเป็นหลัก และในอีกทางหนึ่งคือผ่านการศึกษาล่าเรียนจากการสังเกตตำราประกอบพิธีกรรมนั้น จะเป็นตัวอักษรจีนตัวเต็มและมีตัวย่อปนบ้าง ตัวอักษรจีนยังมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การเขียนรายงานถึงสวรรค์ การเขียนคำมงคลคุณในงานพิธีมงคลสมรส หรืองานเทศกาลตรุษจีน ดังนั้นการเรียนรู้ตัวอักษรจีนทั้งตัวเต็มและตัวย่อรวมทั้งวิธีการอ่านออกเสียงแบบการประกอบพิธีถือว่าเป็นพื้นฐานความรู้สำหรับผู้ที่ต้องการฝึกประกอบพิธีกรรม จากข้อมูลศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (ม.ป.ป.) ระบุว่าชาวเมี่ยนส่วนใหญ่ไม่สามารถอ่านตัวอักษรเขียนของตนได้แล้ว ซึ่งหมายถึงตัวอักษรจีนที่ปรากฏในตำราของชาวเมี่ยน ชาวเมี่ยนแม้ว่าจะอพยพมาจากประเทศจีนก็จริง แต่ก็มีภาษาเป็นของตัวเอง และภาษาพูดนั้นไม่ได้ใช้ตัวอักษรจีนบันทึกแต่อย่างใด จะมีเพียงเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ คนรุ่นก่อนที่ประกอบพิธีกรรมได้นั้น บางส่วนก็เคยล่าเรียนภาษาจีนมาบ้าง บางส่วนก็ไม่เคยศึกษามาก่อน ดังนั้นการเรียนรู้ในการประกอบพิธีกรรม จึงเป็นไปด้วยความยากลำบาก ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะใช้วิธีการจดจำที่ตายตัว ต้องใช้เวลายาวนานในการเรียนรู้ตามที่ได้กล่าวไว้ในข้อ 2.1 สำหรับผู้สนใจเรียนรู้ที่ไม่รู้ตัวอักษรจีนในปัจจุบัน หมายถึง กลุ่มคนที่มีอายุ 40 ลงมา ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนภาษาจีนมาก่อน ประกอบกับโอกาสในการไปร่วมงานพิธีกรรมต่าง ๆ ก็น้อยลง แม้จะพอมีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมบ้าง แต่ก็มี ความยากลำบากในการเรียนรู้การประกอบพิธีกรรม ทำให้ชาวเมี่ยนที่มีอายุ 40 ปี ลงมาที่สามารถประกอบพิธีกรรมได้นั้น แทบจะหาได้ยากมาก การที่ชาวเมี่ยนไม่รู้ตัวอักษรจีนและการอ่านตำราการประกอบพิธีกรรมไม่ได้ คือข้อจำกัดในการเรียนรู้และการอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อของชาวเมี่ยนในประเทศไทย อันจะส่งผลให้จำนวนผู้ที่สามารถประกอบพิธีกรรมได้ในรุ่นอายุ 30-40 อยู่ในสถานการณ์น่ากังวล ซึ่งการประชุมของศูนย์อนุรักษ์และพัฒนาภาษาเขียนในครั้งหนึ่งก็ได้มีการกล่าวถึงความเป็นไปได้ที่จะนำตัวอักษรอวิ๋มเขียนที่สร้างมาแทนที่ตัวอักษรจีน แต่ความเห็นดังกล่าวก็ยังไม่มีการสรุปแต่อย่างใด



ภาพที่ 3 ตำราประกอบพิธีกรรมชาติพันธุ์เมียนบ้านทีกโดยอักษรจีน
ที่มา ผู้เขียน (10 ตุลาคม 2563)

2.3 ชาวเมียนรุ่นหลังขาดองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรม

พิธีกรรมทางความเชื่อของชาติพันธุ์เมียนมีจำนวนมาก ตั้งแต่แรกเกิดไปจนถึงการเสียชีวิต ทั้งนี้ไม่ว่าพิธีกรรมใด ๆ ล้วนมีความสำคัญและที่มาที่ไป ดังเช่นพิธีกรรมสู่ขวัญ จะจัดในห้องโถงของบ้าน ตำแหน่งโต๊ะก็จะวางไว้ตรงกลางของห้องโถง อุปกรณ์บนโต๊ะก็จะประกอบไปด้วย ถ้วยเหล้า 5 ใบ ถ้วยน้ำเปล่า 1 ใบ กระถางธูป ซึ่งควรวางไว้ด้านเดียวกับหิ้งบูชาบรรพบุรุษ (ถ้ามี) กระดาษเงิน ไก่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมก็จะไม่ใช่ไก่สีทำพระ ไก่วงหรือไก่ที่มีขนสีขาว ไก่ต้องลวกน้ำให้แล้วเสร็จก่อนถึงจะนำมาวางบนโต๊ะ จากการศึกษาข้อมูลและการสังเกตพบว่าชาวเมียนรุ่นหลังที่มีอายุประมาณ 30 ปีลงมาแม้ว่าจะยังให้ความสำคัญกับการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ คือมีส่วนร่วม ช่วยเหลือ และให้ความร่วมมือ ดังเช่นช่วยเตรียมอุปกรณ์ในการประกอบพิธี ช่วยทำอาหาร ช่วยเตรียมสัตว์ที่จะนำมาประกอบพิธีกรรม ฯลฯ แต่เมื่อก้าวถึงความรู้ด้านการประกอบพิธีกรรมตั้งแต่ที่มาที่ไปของพิธีกรรม การเตรียมการ ระหว่างประกอบพิธี จนถึงเสร็จสิ้นของพิธีกรรมนั้นถือว่ามึ้น้อยมากถึงไม่มี ดังเช่นงานวิจัยของ จันทรา แซ่ลิ้ว (2561) ที่ได้กล่าวถึงคนรุ่นใหม่ขาดความรู้ในด้านการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามวิถีแบบชาติพันธุ์เมียน รวมทั้งความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งที่สามารถปฏิบัติได้นั้นสืบเนื่องจากมีผู้อาวุโสหรือผู้รู้คอยบอก เมื่อขาดการซึมซับข้อมูล และมีความรู้ในด้านใดด้านหนึ่งที่เกี่ยวกับพิธีกรรมน้อยลง ก็อาจส่งผลถึงการเห็นคุณค่าและการให้ความสำคัญกับเรื่องนั้น ๆ น้อยลงได้เช่นกัน จึงถือเป็นจุดอ่อนที่ท้าทายมากสำหรับการอนุรักษ์พิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวเมียนในประเทศไทยที่จะต้องเผชิญและหาแนวทางในการสร้างความรู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป



ภาพที่ 4 การจัดโต๊ะในการประกอบพิธีกรรมสู่ขวัญ (ไถ่จะวางไว้ด้านหลังกระถางธูป)
ที่มา ผู้เขียนน (10 ตุลาคม 2563)

3. โอกาส

3.1 ชาติพันธุ์เมี่ยนในต่างประเทศมีการประกอบพิธีกรรมที่คล้ายกับชาติพันธุ์เมี่ยนในประเทศไทย

Zhang and Long (2015) ได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์เมี่ยนในต่างประเทศนระยะ 30 ปีที่ผ่านมาเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดของชาติพันธุ์เมี่ยนนานาประเทศนั้นล้วนมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ประเทศจีน ด้วยปัจจัยทางการเมืองและการดำรงชีพจึงอพยพจากประเทศจีนไปสู่ประเทศในแถบภูมิภาคอาเซียน และภายหลังจึงได้อพยพไปสู่ ยุโรป อเมริกา ในกลุ่มชาวเข้าทั่วโลกที่เรียกตัวเองว่า “เมี่ยน” หรือ “อ้วเมี่ยน” จะมีภาษาพูดที่เหมือนกันคือ ภาษาอ้วเมี่ยน (“เมี่ยนว่า”) มีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อในลักษณะเดียวกัน และมีความคล้ายคลึงกันหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมการสู่ขวัญ การบูชาบรรพบุรุษ การบวชเป็นต้น ชาติพันธุ์เมี่ยนที่ประเทศจีนส่วนใหญ่จะจัดพิธีบูชาผืนอ่อง (盘王节) พิธีบวช (度戒) ในประเทศเวียดนาม ลาว อเมริกา และไทย จะจัดพิธีกรรมในหลายประเภทมากขึ้นและมีความเหมือนกัน อาจแตกต่างบ้างเล็กน้อยเมื่อวิเคราะห์จากการอนุรักษ์วัฒนธรรม ปัจจัยด้านการขาดแคลนองค์ความรู้ด้านพิธีกรรมแล้ว การดำรงอยู่ของพิธีกรรมที่คล้ายกันในต่างแดนจึงเป็นโอกาสสำคัญที่ชาวเมี่ยนในประเทศไทยจะสร้างความร่วมมือเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพี่น้องเมี่ยนในต่างประเทศ เติบโตความรู้ซึ่งกันและกัน แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง นำความรู้มาพัฒนาและอนุรักษ์พิธีกรรมของตน

3.2 ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีข้อมูลสารสนเทศ

เทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสารที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็วในโลกปัจจุบัน ส่งผลให้หลายสิ่งหลายอย่างสามารถดำเนินการผ่านระบบออนไลน์ได้ เช่น การซื้อขาย การทำธุรกรรมต่าง ๆ

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้าน “การศึกษา” ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะแต่ในห้องเรียนอีกต่อไป โอกาสในการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ตลอดเวลาและทุกคนที่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีเหล่านั้น หากมีเครื่องมือพร้อมก็จะสามารถเข้าถึงและศึกษาเรียนรู้ข้อมูล แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันบนโลกใบนี้ได้อย่างรวดเร็ว ผ่านเว็บไซต์ประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาโดยตรง เช่น Moocs (Massive Online Course) หรือด้านข่าวสาระบันเทิง เช่น ยูทูบ (YouTube) เฟสบุ๊ก (Facebook) ของอเมริกา หรือ โยวคู (Youku) เว่ยป้อ (Weibo) ของจีน เป็นต้น รวมทั้งแอปพลิเคชันไลน์ (Line) และ วีแชท (WeChat) และโปรแกรมต่าง ๆ ที่ใช้สำหรับการประชุมออนไลน์ เช่นโปรแกรม Cisco Webex โปรแกรม Zoom โปรแกรม Google Meet เป็นต้น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศจึงเป็นปัจจัยภายนอกที่จะสร้างโอกาสให้กับชาวเมียนในประเทศไทยให้สามารถเข้าถึงข้อมูลด้านต่าง ๆ ของทั้งในประเทศและต่างประเทศทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นด้านความเชื่อ การประกอบพิธีกรรมของชาติพันธุ์เมียน หรือข้อมูลภาษาวัฒนธรรมและองค์ความรู้ด้านอื่น ๆ เช่น การรักษาโรคด้วยสมุนไพรพื้นบ้าน คำศัพท์ทั่วไปในภาษาเมียน นิทานพื้นบ้าน เป็นต้น ขณะเดียวกันก็สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อพี่น้องเมียนในต่างประเทศด้วยเช่นกัน อันจะช่วยสร้างความรู้และเพิ่มพูนความรู้ ตลอดจนนำไปสู่การสืบสานอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมของตนให้คงอยู่ต่อไป

4. อุปสรรค

การวิเคราะห์ในประเด็นดังกล่าว จะศึกษาจากสภาพปัจจัยภายนอก ที่ส่งผลกระทบต่ออุปสรรคในการอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อของชาติพันธุ์เมียน ซึ่งหากมองจากนโยบายของรัฐบาล หรือนโยบายท้องถิ่นจะไม่พบว่ามีส่วนใดที่เป็นอุปสรรค แต่หากมองจากสภาพสังคมและสภาพเศรษฐกิจจะสามารถอธิบายอุปสรรคต่อการอนุรักษ์ได้จาก 2 ประเด็นดังนี้

4.1 การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

สังคมไทยเป็นอีกสังคมหนึ่งที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนาความเชื่อและวัฒนธรรม การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งจึงเป็นไปในทิศทางของการพึ่งพา การผสมผสานหรือการกลืนกลายจนไปสู่การเปลี่ยนแปลง หากดูจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวเมียนในประเทศไทยเคารพนับถือแล้วจะเป็นในลักษณะของการพึ่งพา การผสมผสาน จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลง คือเริ่มจากการพึ่งพาสังค์คีลสิทธิ์ในศาสนาพุทธ จนกระทั่งเข้าวัดทำบุญทำทาน ส่วนการประกอบพิธีกรรมจะเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่ปกป้องคุ้มครองด้วย เช่นจังหวัดเชียงรายก็จะ เป็น พ่อขุนเม็งรายมหาราชเป็นต้นเป็นการผสมผสานเข้ามา ส่วนการเปลี่ยนแปลงนั้น งานวิจัยของ Yu (1993) ได้ระบุว่าศาสนาคริสต์ได้ถูกเผยแพร่เข้ามาในสังคมเมียน มีการสร้างโบสถ์คริสต์ในชุมชนเมียน ทำให้มีชาวเมียนจำนวนหนึ่งหันไปนับถือศาสนาคริสต์แทนความเชื่อเดิม แม้ว่าปัจจุบันชาวเมียนในประเทศไทยที่นับถือบรรพบุรุษยังมีจำนวนมากกว่าศาสนาอื่น แต่หากมองจากระยะยาว เมื่อการเข้าวัดและการสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถทำได้สะดวกและมีความซับซ้อนน้อยกว่า การประกอบพิธีกรรมของชาวเมียนเข้ามาแทนที่และเป็นที่พึ่งทางใจหลักเมื่อใด เมื่อนั้นการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาติพันธุ์เมียนแบบเดิมก็จะพบกับอุปสรรคและความท้าทายโดยตรง และจะถูกกลืนกลายไปในที่สุดดังเช่น ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (ม.ป.ป.) ได้เขียนถึง “คำสอนจากศาสนา

อื่นที่ชาวอิวเมียนรุ่นใหม่ได้รับการถ่ายทอดจากระบบการศึกษาส่วนกลางและการใช้ชีวิตในเมืองใหญ่จะค่อย ๆ มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ต่อชีวิตและสังคมของชาวอิวเมียนรุ่นใหม่” ในยุคที่สังคมต้องการความสะดวกรวดเร็ว ไม่ซับซ้อน ไม่ยุ่งยากและมีตัวเลือกมากมายในปัจจุบัน จึงมีความท้าทายต่อสิ่งที่มีความซับซ้อน และมีความละเอียดอย่างการประกอบพิธีกรรมของชาวเมียนว่าจะสร้างทัศนคติให้ชาวเมียนรุ่นหลังเห็นในคุณค่า และห่วงแหนธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดมาแต่โบราณจนสามารถสืบสานให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคง

4.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

ชาติพันธุ์เมียนในประเทศไทยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักส่วนมากก็จะ เป็น ลีนจี ลำไย กาแฟ และพืชผลอื่น ๆ และประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น กิจการโรงแรม ค้าขาย ทำเครื่องเงิน ครูอาจารย์ พยาบาล วิศวกร รับจ้าง ฯลฯ เป็นส่วนน้อย การทำการเกษตรนอกจากต้องลงทุน ลงแรงแล้ว ยังต้องลงเวลาให้เกือบทุกวัน ในสภาพแบบนี้ย่อมจะไม่สามารถปฏิบัติอย่างอื่นได้เลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาเรียนรู้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรมที่ต้องใช้เวลาฝึกฝน จากข้อมูลศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (ม.ป.ป.) ระบุว่าชาวเมียนแม้ว่าจะปรับตัวได้เข้ากับเศรษฐกิจแบบตลาดได้ไว และมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่กลายเป็นอัตลักษณ์ชาติพันธุ์น้อยลง ไม่พูดษาของตน เลิกนับถือผีหรือหันไปนับถือศาสนาอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวมาแล้วปัจจัยเศรษฐกิจยังเป็นอุปสรรคต่อการประกอบพิธีกรรมด้วย คือหลาย ๆ พิธีกรรมที่ต้องจัดนั้นล้วนแต่มีค่าใช้จ่ายอยู่แล้ว จะมากจะน้อยก็ขึ้นอยู่กับพิธีกรรม ดังนั้นครอบครัวที่มีทรัพย์น้อยก็ไม่สามารถจัดพิธีบางอย่างได้ หรือต้องรองจนกว่ามีเงินแล้วจึงค่อยจัดภายหลัง และอีกประการที่หลีกเลี่ยงไม่ได้คือการตัดสินใจหันไปนับถือศาสนาอื่น ด้วยเพราะจะเพิ่มโอกาสให้กับบุคคลในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งโอกาสทางการศึกษาของบุตร ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจกระทบทั้งการประกอบพิธีกรรม การสืบทอดพิธีกรรม และการเปลี่ยนแปลงศาสนาความเชื่อ

ตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อชาติพันธุ์เมียนในประเทศไทย โดยการวิเคราะห์ TOWS โดยนำ จุดแข็ง จุดอ่อน มาจับคู่กับ โอกาส และอุปสรรค เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์พิธีกรรมชาติพันธุ์เมียนในประเทศไทย โดยสรุปผลได้ดังนี้

จุดแข็ง + โอกาส	จุดอ่อน+อุปสรรค
สร้างความร่วมมือการอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อกับชาติพันธุ์เมียนในต่างประเทศ	ตั้งกลุ่มฝึกอบรมด้านการประกอบพิธีกรรม
จุดอ่อน + โอกาส	จุดแข็ง+อุปสรรค
ส่งเสริมการเรียนรู้การประกอบพิธีกรรมผ่านระบบออนไลน์	ผลิตสื่อข้อมูลด้านความเชื่อและพิธีกรรมชาติพันธุ์เมียน

ภาพที่ 5 วิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อของชาติพันธุ์เมียนในประเทศไทย

แนวทางการอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อของชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทย

1. ตั้งกลุ่มฝึกอบรมด้านการประกอบพิธีกรรม

จากการศึกษาข้อมูลด้านที่เป็นจุดอ่อนตามที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า การอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อของชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทยยังขาดการดำเนินการที่เป็นระบบ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เป็นอุปสรรคต่อการสืบทอด ดังนั้นแนวทางที่จะช่วยป้องกันปัญหาอุปสรรคที่จะส่งผลต่อการอนุรักษ์พิธีกรรมคือ ตั้งกลุ่มฝึกอบรมด้านการประกอบพิธีกรรมภายใต้การกำกับของศูนย์อนุรักษ์และพัฒนาภาษาอื้อเขมร เพื่อให้ผู้สนใจหรือกลุ่มเป้าหมายสามารถฝึกฝนเรียนรู้กับผู้เชี่ยวชาญในกลุ่มดังกล่าวได้อย่างเป็นระบบ สำหรับการดำเนินการนั้น ผู้เขียนเสนอว่าในขั้นแรกทำการศึกษารวบรวมข้อมูลผู้ที่เชี่ยวชาญด้านการประกอบพิธีกรรม สรรหาตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านหรือตำบล ขึ้นมาจากการสมัครใจ ขึ้นต่อมาจัดกิจกรรมให้บุคลากรแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ซึ่งกันและกัน และร่วมกันวางแผนเรื่องการอบรมด้านการประกอบพิธีกรรมพื้นฐานแก่กลุ่มเป้าหมาย โดยกลุ่มเป้าหมายนี้ก็ใช้วิธีรับสมัครแบบสมัครใจ ขั้นที่สามคือขั้นปฏิบัติและการจัดการอุปสรรคต่าง ๆ คือการอบรมความรู้ด้านอักษรจีน ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม วิธีการสวดเป็นต้น และประเมินอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมหาแนวทางในการแก้ไข ซึ่งจะเป็นการดำเนินการอย่างมีระบบระเบียบ อันจะส่งผลให้การเรียนรู้และการสืบทอดสืบทอดเกิดความต่อเนื่องและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ส่งเสริมการเรียนรู้การประกอบพิธีกรรมเขมรผ่านระบบออนไลน์

ด้วยปัจจุบันเทคโนโลยีมีความก้าวหน้า ประชาชนส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วจากทุกพื้นที่ดังที่กล่าวมาในส่วนที่เป็นโอกาส ดังนั้นเพื่อเป็นการใช้โอกาสมาปกปิดจุดอ่อน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทย จึงควรมีการส่งเสริมการศึกษาข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมผ่านสื่อออนไลน์อย่างเป็นระบบ และมีการจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมเขมรผ่านระบบออนไลน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการอ่านตำราประกอบพิธีกรรม ด้านการประกอบพิธีกรรม ซึ่งในที่สุดก็จะช่วยลดจุดอ่อนได้ ที่สำคัญคือ หากมีสื่อที่เป็นรูปแบบออนไลน์หรืออิเล็กทรอนิกส์ ผู้ที่สนใจก็สามารถฝึกฝนได้ในยามที่อยู่ไกลบ้านหรือในขณะที่ทำงานอยู่ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะสามารถลดอุปสรรคในเรื่องเวลาและค่าใช้จ่ายได้โดยตรง

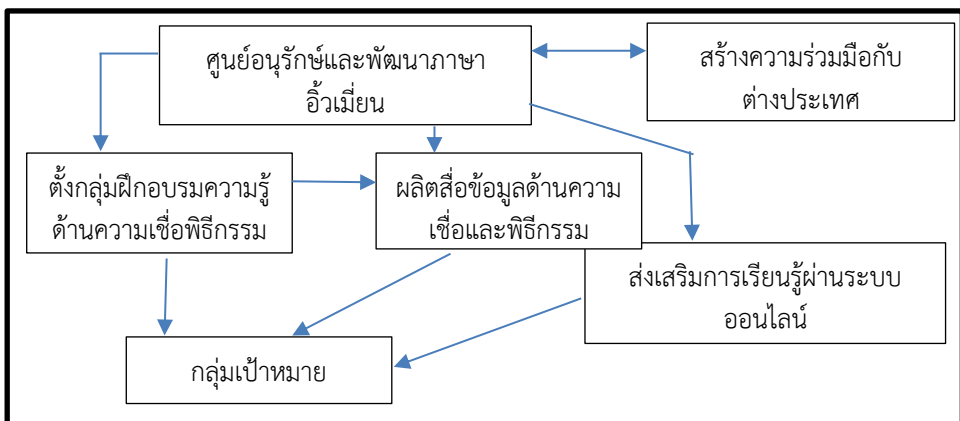
3. สร้างความร่วมมือด้านการอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อกับชาติพันธุ์เขมรในต่างประเทศ

หน่วยงานชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทยและต่างประเทศ ที่ผ่านมามีการประชุมเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมระหว่างประเทศ ซึ่งจัดที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ข้อสรุปร่วมกันคือเน้นด้านการสืบทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาดั้งเดิม ประเพณี พิธีกรรม ฯลฯ ส่วนระหว่างประเทศคือเน้น การพัฒนาภาษาอื้อเขมร (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ม.ป.ป.) จากข้อมูลผลการวิเคราะห์ TOWS ในด้านจุดแข็งกับโอกาส หน่วยงานชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทยควรใช้โอกาสนี้สร้างความร่วมมือในด้านการอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อที่ชาติพันธุ์เขมรในหลายประเทศดำเนินการคล้ายกัน ตั้งแต่พิธีกรรมเล็ก จนถึงพิธีกรรมใหญ่ ภายใต้ความร่วมมือดังกล่าวนี้ จะสามารถช่วยลดจุดอ่อนและอุปสรรคของชาวเขมรในประเทศไทยที่มีต่อการสืบทอดการประกอบพิธีกรรมได้ เช่น สามารถ

แลกเปลี่ยนข้อมูลกับประเทศเวียดนามในด้านความรู้การประกอบพิธีกรรมและการจัดระบบการสืบทอด สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลกับชาติพันธุ์เมียนประเทศจีนในด้านการสร้างทุนทางวัฒนธรรม การใช้ตัวอักษรจีน สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลกับชาติพันธุ์เมียน อเมริกาในการแบ่งปันข้อมูลร่วมกัน ต่อข้อกังวลว่าเป็นการเผยแพร่ความเชื่อ ศาสนาหรือไม่ จะมีการเปิดเผยชนชาติพันธุ์ เมียนในกลุ่มที่นับถือศาสนาอื่น ๆ หรือไม่ ผู้เขียนมองว่า ไม่ควรเอามาปนกัน การแลกเปลี่ยนข้อมูลต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เพื่อจุดประสงค์หลักคือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการสืบสานสืบทอด มิได้เป็นกิจกรรมเพื่อเผยแพร่หรือกระจายความเชื่อแต่อย่างใด

4. ผลลัพธ์ข้อมูลด้านความเชื่อและพิธีกรรมชาติพันธุ์เมียน

สื่อคือตัวกลางในการกระจายข้อมูลข่าวสาร และมีอิทธิพลต่อการรับรู้ การคิดและการตัดสินใจของผู้คนเป็นอย่างมาก ในปัจจุบันอาจจะเห็นชาวเมียนรุ่นใหม่จัดทำสื่อเกี่ยวกับภาษา ประเพณี วัฒนธรรมของเมียน ผ่านทางออนไลน์ เช่น ยูทูบ (YouTube) เฟสบุ๊ก (Facebook) ดังเช่น ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงชาวเมียนในไทยยังได้สร้างกลุ่มเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ เพื่อเป็นพื้นที่ในการถ่ายทอดคุณค่าของภาษา ประเพณี วัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นแนวคิดและการปฏิบัติที่ดี แต่จากการสังเกตข้อมูล โดยเฉพาะด้านที่เกี่ยวกับพิธีกรรมทางความเชื่อนั้น พบว่าสื่อที่เผยแพร่เป็นการดำเนินการผ่านส่วนบุคคล และเป็นการถ่ายทอดเพียงบางส่วนที่ขาดความสมบูรณ์ หรือไม่มีคำอธิบายเกี่ยวกับตัวพิธีกรรมที่มากพอเป็นข้อมูลในการศึกษา หน่วยงานอิวเมียนที่เกี่ยวข้องจึงควรร่วมกันจัดทำสื่อเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือจะเป็นในรูปแบบวิดีโอ อย่างเป็นระบบ และมีข้อมูลครบถ้วน เพื่อทำการเผยแพร่สู่กลุ่มสังคมเมียนในประเทศไทยที่นับถือบรรพบุรุษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับคนรุ่นใหม่ ที่จากบ้านไปศึกษาเล่าเรียนหรือประกอบอาชีพต่าง ๆ สามารถเข้าถึงข้อมูลความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับที่มาที่ไปของความเชื่อและความสำคัญของการประกอบพิธีกรรม รวมทั้งข้อมูลด้านที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เมื่อได้ศึกษาข้อมูลก็จะทำให้ลูกหลานรู้เข้าใจ เห็นคุณค่า และนำไปสู่การปฏิบัติตาม จะทำให้เกิดการสืบสานและนำไปสู่การต่อยอด



ภาพที่ 6 ผังการดำเนินงานตามแนวทางการอนุรักษ์พิธีกรรมความเชื่อชาติพันธุ์เมียนในประเทศไทย

อภิปรายผล

การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อของชาติพันธุ์เมี่ยนในประเทศไทย เป็นการศึกษาด้านเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิเคราะห์สวอต โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสังเกตกิจกรรมทางวัฒนธรรม ผู้จัดคือหน่วยงานอิวเมี่ยนในประเทศไทย และชาวเมี่ยน ผลการศึกษาในด้านจุดแข็งสามารถอภิปรายได้ว่า มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พิธีกรรม และชาวเมี่ยนให้ความสำคัญกับความเชื่อของตน ซึ่งเป็นข้อได้เปรียบต่อการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พิธีกรรมความเชื่อของชาติพันธุ์เมี่ยนในประเทศไทย แต่ที่จะส่งผลให้การอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อไม่เป็นไปตามที่มุ่งหวัง นั่นคือการขาดระบบสืบทอดที่ชัดเจน ชาวเมี่ยนผู้สนใจอ่านตำราประกอบพิธีกรรมไม่ได้ และการขาดองค์ความรู้ด้านความเชื่อพิธีกรรมของชาวเมี่ยนรุ่นหลัง ซึ่งจุดอ่อนภายในตัวชาวเมี่ยนนี้จะเป็นตัวขัดขวางต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้และการสืบทอด เมื่อดูจากจุดอ่อนที่มีมากกว่าจุดแข็งสามารถอภิปรายได้ว่า การอนุรักษ์พิธีกรรมต้องอาศัยสภาพแวดล้อมปัจจัยภายนอกในการช่วยเหลือสนับสนุน ส่วนข้อมูลปัจจัยภายนอกจะพบว่าชาติพันธุ์เมี่ยนในต่างประเทศให้ความสำคัญกับการประกอบพิธีกรรม และมีการประกอบพิธีกรรมที่คล้ายคลึงกันกับชาติพันธุ์เมี่ยนในประเทศไทย รวมทั้งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน จะเป็นโอกาสอันดีที่จะช่วยส่งเสริมให้ชาวเมี่ยนในประเทศไทยสามารถเข้าถึงข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ พิธีกรรมของชาวเมี่ยนในต่างประเทศ ทั้งจีน เวียดนาม ลาว อเมริกา เป็นต้น ซึ่งจะสามารถเติมเต็มหรือต่อยอดความรู้ได้ ในอีกด้านหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและปัจจัยทางเศรษฐกิจ จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและสร้างข้อจำกัดในการฝึกฝนเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรม หากจะนำมาอภิปรายโดยรวมแล้วคือ ชาติพันธุ์เมี่ยนในประเทศไทยแม้ว่าจะมีข้อจำกัดในด้านความรู้ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมและเผชิญกับอุปสรรคจากภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้จนนำไปสู่ปัญหาการอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อของตน ทว่าก็ยังมียังมีองค์ประกอบที่สำคัญหลายส่วนที่จะช่วยผลักดันให้การอนุรักษ์มีแนวโน้มที่ดีขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็นการเห็นคุณค่าของพิธีกรรม และการมีหน่วยงานอนุรักษ์ภาษาวัฒนธรรมที่พร้อมจะดำเนินการ รวมทั้งยังมีโอกาสจากปัจจัยภายนอกที่จะช่วยให้ชาวเมี่ยนได้เข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมจากพี่น้องเมี่ยนในต่างประเทศ ดังนั้นแนวทางที่จะสามารถส่งเสริมการอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อของชาติพันธุ์เมี่ยนในประเทศไทย คือ

1. ตั้งกลุ่มฝึกอบรมด้านการประกอบพิธีกรรม เพื่อสร้างระบบการถ่ายทอดความรู้ด้านพิธีกรรมความเชื่อที่ชัดเจน
2. ส่งเสริมการเรียนรู้การประกอบพิธีกรรมเมี่ยนผ่านระบบออนไลน์ เป็นการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อการเพิ่มพูนความรู้ที่เกี่ยวข้อง
3. ผลิตสื่อข้อมูลด้านความเชื่อและพิธีกรรม ซึ่งจะเป็นคลังข้อมูลสำคัญที่จะช่วยให้ชาวเมี่ยนได้ศึกษาเพิ่มเติมเพื่อมีความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีความเชื่อ พิธีกรรมของตนมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะกับคนรุ่นใหม่ และประการสุดท้ายที่มีความสำคัญมากคือ
4. สร้างความร่วมมือในด้านการอนุรักษ์พิธีกรรมทางความเชื่อกับชาติพันธุ์เมี่ยนในต่างประเทศ อันจะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชาติพันธุ์เมี่ยนในประเทศเวียดนามที่ยังมีการถ่ายทอดการประกอบพิธีกรรมในแต่ละประเภทอย่างเป็นระบบ ชาติพันธุ์เมี่ยนในประเทศจีนที่มีความเชี่ยวชาญด้านอักษร ชาติพันธุ์เมี่ยนในอเมริกาที่ประสบปัญหาคล้ายกัน ช่วยกันเติมเต็มในสิ่งที่ขาดหายไป และร่วมมือกันอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้ามพรมแดน

ต่อไป ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวจะต้องมีการศึกษาถึงกรอบของข้อกำหนดหรือนโยบายส่งเสริมด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมของแต่ละประเทศ ซึ่งต้องเน้นจุดประสงค์การสร้างความร่วมมือที่ชัดเจน โดยไม่เป็นภัยคุกคามในด้านความมั่นคงต่อประเทศใดประเทศหนึ่ง มิเช่นนั้นแนวทางดังกล่าวนี้อาจมีความเป็นไปได้น้อยหรือเกิดอุปสรรคและเกิดความล้มเหลวในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่าชาติพันธุ์เมียนในประเทศไทยสามารถสร้างความร่วมมือกับชาติพันธุ์เมียนในต่างประเทศในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ดังนั้น การศึกษาครั้งต่อไปสามารถต่อยอดในประเด็นดังกล่าวไปสู่แนวทางการปฏิบัติด้วยการศึกษาข้อมูลเชิงนโยบาย เช่น นโยบายข้อริเริ่มแถบและเส้นทางในประเด็นของการเชื่อมโยงความเข้าใจระหว่างบุคคลผ่านวัฒนธรรมของประเทศจีน นโยบายการส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมชาติพันธุ์ในประเทศเวียดนาม รวมทั้งกรอบความร่วมมือด้านวัฒนธรรมในภูมิภาคอาเซียน

2. จากผลการศึกษาพบว่าชาติพันธุ์เมียนในภูมิภาคเอเชีย ยุโรป และอเมริกามีการไปมาหาสู่กัน ทั้งยังมีกิจกรรมร่วมกันคือ มหกรรมวัฒนธรรมและประชุมอ้าวเมียนโลก ผู้เขียนมองว่าหากมีการศึกษาชาติพันธุ์เมียนเชิงพื้นที่ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในมิติการสร้างรายได้เศรษฐกิจ การพึ่งพาอาศัยกัน จะเกิดประโยชน์ต่อการเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาต่อไปได้

3. การศึกษาครั้งต่อไปควรเพิ่มการศึกษาด้านการสร้างทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ควบคู่กับการอนุรักษ์ ซึ่งจะช่วยให้การสืบสานทางความเชื่อของชาติพันธุ์เมียนสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจไปในขณะเดียวกัน และมีความยั่งยืนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร ประสงค์. (2563). *ชนเผ่าอ้าวเมียน ร่วมกันจัดกิจกรรม มหกรรมวัฒนธรรมและประชุมอ้าวเมียนโลก ที่จังหวัดเชียงราย*. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2563 จาก <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG200209123451808>
- จันทร์ภา แซ่ลิว. (2561). *วัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กประถมวัยชนเผ่าอ้าวเมียน*. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่. 19(2), 76-87.
- จิตติธดา เปรมปรี. (2563). *การศึกษาแนวทางพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝายอำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ*. วารสารการพัฒนาศูนยชนและคุณภาพชีวิต. 8(1), 42-55.
- ณัฐพร ไทยจงรักษ์, จุฬารัตน์ ขอบใจกลาง, อภิมุข สดมพฤกษ์, นิสพล รักษาธรรม. (2559). *แนวทางการประยุกต์นโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียน* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ศูนย์อาเซียนและเอเชียศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประทีป นักปี. (2562). *ดนตรีชาวเมียนในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร*. วารสารสักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.). 25(2), 23-34.
- ยศ สันตสมบัติ. (2544). *มนุษย์กับวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- รัฐธร ศรีสมบัติ. (2561). บทบาทของหมอผีหญิงชาวเมี่ยนในสังคมอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่. วารสารสังคมศาสตร์. 30(1), 31-63.
- วัชรภรณ์ จันทนุกุล. (2561). มรดกทางภูมิปัญญา: อัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 6(3), 953-969.
- วิจิต หล่อจ๊ะระชุนท์กุล, วลัยลักษณ์ อัครธีรวงศ์, กนกกรรณ์ ลีโรจนนาประภา. (2561). การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและเมทริกซ์ทาวซ์เพื่อพัฒนายุทธวิธีการเพิ่มศักยภาพโซ่อุปทานผ้าไหมไทย-ลาว. วารสารการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. 7(3), 15-26.
- ศูนย์มนุษยชาติวิทยาสิรินธร. (ม.ป.ป.). กลุ่มชาติพันธุ์อิวเมี่ยน. สืบค้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2563, จาก <https://www.sac.or.th/databases/ethnic-groups/ethnicGroups/85>
- สรารุจ คำฟูบุตร. (2562). อิวเมี่ยน ครั้งที่ 9” ทิวสารที่ศรวมญาติ พบกันเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2563 จาก <https://www.77kaoded.com/news/big/442271>
- สุขแก้ว คำสอน, สวนีย์ เสริมสุข. (2560). กลยุทธ์การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. 11(1), 22-35.
- องอาจ อินทนิเวศ. (2562). องค์ความรู้ จิตสำนึกภักดิ์ และกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาด้านดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงราย. วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน. 10(1), 66-91.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2541). วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Liu, Z. (2018). *A discussion on the religious belief of Yao nationality*. The Ideological Front (Yunnan University's Journal of Social Sciences). 44(4), 9-16. (In Chinese)
- Song, S. (1991). *The Spread and Evolution of Chinese Characters in Yao Nationality Society*. Journal of Yunnan University for Nationalities. (3), 25-28. (In Chinese)
- Yu, S. (1993). *The history and culture of the Yao people in Thailand*. Nationalities Forum. (1), 85-89. (In Chinese)
- Zhang,L.& Li,Z & .Long,Y.(2015). *The Development Trend of Overseas Yao Studies in Chinese Academic Circles*. Chinese Journal Of Mountain Ethnology. (2), 285-303 (In Chinese)
- Zhang,L., & Long,Y. (2015). *Retrospect and Prospect of Overseas Yao Studies in Domestic Academic Circles in the Past 30 Years*. Minzu Tribune. (2), 47-56. (In Chinese)